

EURÓPA NEMZETISÉGEI

EURÓPA A NEMZETISÉGI STATISZTIKA MÉRLEGÉN.

A világesemények sorozatának egyik elindítója a megolthatlan nemzetiségi kérdés volt. Nem lesz érdektelen tehát, ha vázlatos áttekintést nyerünk Európa államainak nemzetiségi képéről.

Magyarország és az utódállamok.

Magyarország és az utódállamok.

Anyanyelv (nemzetiség)	1930		Mai		Szlovákia		Románia ²		Jugoszlávia ³	
	Magyarország ¹	%	Szlovákia	%	Románia ²	%	Jugoszlávia ³	%		
Magyar	8.690.000	84.3	59.000	2.4	1.542.738	10.8	465.800	3.3		
Német	520.000	5.0	135.000	5.5	618.168	4.3	495.509	3.6		
Szlovák	260.000	2.5	2.055.000	84.3	42.372 ⁴	0.3				
Román					11.188.303	78.0	134.514	1.0		
Szerb							6.616.529	47.7		
Horvát					47.497	0.3	3.239.262	23.3		
Szlovén							1.221.996	8.8		
Rutén	475.000	4.6	71.000	2.9	41.573	0.3				
Orosz					70.951	0.5				
Lengyel			15.000	0.6	10.643	0.1				
Bulgár					199.708	1.4	6.173	0.0		
Macedón							478.640	3.4		
Albán					2.480	0.0	759.282	5.6		
Török-tatár					186.636	1.3	165.062	1.1		
Zsidó			38.000	1.6	240.422	1.7	44.096	0.3		
Egyéb	370.000	3.6	64.000	2.7	152.915	1.0	273.155	2.0		
Összesen	10,315.000	100.0	2,438.000	100.0	14,344.406	100.0	13,930.918	100.0		

(A megnagyobbodott Magyarország és az elszakított területek viszonyával részletesen foglalkoztunk a Kisebbségvédelem 1940. évi 1—2. számában, 42—48. o.)

Német birodalom.

A régi Németországban 1933-ban tartottak népszámlálást. A kisebbségeket csak bizonyos kijelölt területeken írták össze s megkülönböztették a csak kisebbségi nyelveket s a kettős anyanyelvűeket, értvén ezalatt azokat,

¹⁾ Thirring Lajos becslésszerű helyesbitése 1930-as magyar és cseh adatok alapján.

²⁾ A Szovjet-Uniónak átengedett területek nélkül, megközelítő pontossággal kiszámítva. Az ezekre vonatkozó részletes adatokat lásd a Szovjet-Uniónál. Nagy-Románia statisztikája 1930-ból: 18,057.028 lélekből román 13,180.936 (73.0%), magyar 1.554.525 (8.6%), német 760.687 (4.2%), rutén 641.485 (3.6%), orosz 450.981 (2.5%), lengyel 38.265 (0.2%), bulgár 364.373 (2.0%), török-tatár 288.073 (1.6%), zsidó⁴ 518.754 (2.9%).

A Bulgáriától elszakított Dobrudzsa területének ma kb. Caliacra és Durostor megyék felelnek meg. 378.344 lélekből román 79.739 (21.1%), bulgár 142.403 (37.6%), orosz 1.805 (0.5%), rutén 45 (0.0%), német 525 (0.1%), magyar 530 (0.1%), török-tatár 144.659 (38.2%), zsidó 133 (0.1%).

³⁾ Nemzetiség szerint 1931-ben.

⁴⁾ Cseh és szlovák.

kiknek német mellett egy kisebbségi nyelv is az anyanyelvük.

Anyanyelv	Németország (1933)		Együtt	%
	Egy anyanyelvű	Két anyanyelvű		
Német	63.936.925	—	63.936.925	98.0
Lengyel	113.010	285.092	398.102	0.6
Mazur	15.689	24.103	39.792	0.1
Kasub	976	1.298	2.274	0.0
Litván	965	1.272	2.237	0.0
Cseh	1.637	4.165	5.802	0.0
Vend ⁵⁾	23.964	33.203	57.167	0.1
Dán	2.826	1.301	4.127	0.0
Friz	6.917	772	7.719	0.0
Egyéb	216	7.340	7.556	0.0
Külföldi			756.760	1.2
Osszesen:	61.103.155	358.546	65.218.461	100.0

A régi területhez már 1935 januárjában hozzájárult a Saar-vidék. Népeisége (1935) 810.987 lélek, ebből 7.319 külföldi (0.9o/o).

1938 márciusában Ausztria egyesült Németországgal. A szeptember végén létrejött müncheni egyezmény a Szudétaföldet csatolta a birodalomhoz. 1939 tavaszán pedig a megmaradt Cseh-Szlovákia nyugati fele, mint Cseh-Morva védnökség a Németbirodalom részévé vált.

Anyanyelv (nemzetiség)	Ausztria (1934)		Szudétaföld (1930 ⁶⁾)		Cseh-Morva véd- nökség (1930) ⁶⁾	
		%		%		%
Német	6.584.547	97.4	2.818.942	77.5	234.798	3.5
Cseh	48.251	0.7	730.164	20.1	6.453.857	94.8
Szlovák	3.615	0.0				
Magyar	18.076	0.3				
Horvát	42.354	0.6				
Szlovén	31.703	0.5				
Lengyel			1.070	0.0	3.308	0.1
Egyéb	31.687	0.5	12.056	0.3	41.489	0.6
Külföldi			75.494	2.1	71.424	1.0
Osszesen:	6.760.233	100.0	3.637.726	100.0	6.804.876	100.0

A Szudétafölddel együtt megszerzi a birodalom Cseh-Szlovákiából a Trianon előtt Magyarországhoz tartozott Pozsonyligetfalut és Dévénynt. 1930. évi adatok a nemzetiségi megoszlásról: 15.566 lélekből 3.957 német (25.4%), 6 lengyel (0,0%), 8.338 csehszlovák (53.5%), 25 rutén (0.2%), 2.083 magyar (13.4%), 58 zsidó (0.4%), 40 egyéb (0.2%) és 1.079 külföldi (6.9%).

Szintén 1939 tavaszán történt még, hogy a Berlinben aláírt német-litván egyezmény következtében a Memel-vidék visszatért az anyaországhoz. 1910. évi német adatok az anyanyelvi megoszlásról: 141.231 lélekből 71.781 német

⁵⁾ A lausitzi »szorb«-ok.

⁶⁾ Az 1930-as népszámlálás alapján 1938 őszén közzétett hivatalos cseh-szlovák adatok.

(50.8%), 2.028 német és egy más (kettős) anyanyelvű (1.4%), 126 lengyel (0.1%), 67.138 litván, kasub és mazur (47.5%), 165~egyéb (0.1%). Az 1925-ös népszámlálás adatai: német 59.337 (43.5%), »memel vidéki« 34.337 (25.2%), litván 37.626 (27.6%), egyéb 5.067 (3.7%), összesen 136.367, továbbá 5.278 külföldi. A lakosság 1935-ben kb. 150.000 l.

Az újabb fejlemények elindítója Danzig 1939 szeptember elsején Németországhoz történt csatlakozása. Danzig lakossága 1919-ben 330.630 lélek volt, melyből anyanyelv szerint német 315.336 (95.4%), német és lengyel (kellős anyanyelvű) 2.547 (0.8%), lengyel, kasub, mazur (közös rovatban) 11.711 (3.5%), egyéb 1.036 (0.3%). 1929-ben 407.517 lélekből német körülbelül 391.000 (96.0%), lengyel 12.000 (3.0%).

A lengyelországi német érdeklér anyanyelvi megoszlása a következő:⁷⁾

Anyanyelv (1931)		%
Német	657.461	3.3
Lengyel	17.234.772	86.4
Ukrán, rutén	300.181	1.5
Fehérorosz	3.224	0.0
Orosz	19.077	0.1
Zsidó	1.695.927	8.5
Egyéb	46.704	0.2
Összesen:	19,957.346	100.0

A lengyelországi érdektérhez kapcsolódik az 1938 őszen Cseh-Szlovákiából Lengyelországnak jutott Teschen és környéke 231.784 lélekkel. Ebből nemzetiség szerint német 17.198 (7.4%), lengyel 76.267 (32.9%), csehszlovák 124.879 (53.9%), egyéb 2.219 (1.0%), külföldi 11.221 (4.80%) (1930. évi adatok).

Az érdektérből levonandók a lengyel háború befejezése után Szlovákiához kapcsolt árvái és szepesi részeld melyek Trianonban Magyarország területéből kerültek Lengyelországhoz. Itt az 1910. évi magyar adatok szerint 23.662 lakosból német anyanyelvű 399 (1.7%), tót 8.379 (35.4%), rutén 1 (0.0%), magyar 230 (1.0%), horvát 1 (0.0%), egyéb 14.652 (61.9%). Utóbbiak legnagyobb részét lengyelek.

Az érdektérben helyezték el a balti államokból és a lengyelországi orosz érdektérből visszaköltözött németeket. Észtországban 1934-ben 16.346, Lettországnak 1935-ben 62.144 német élt. Az 1923. évi népszámlálás Litvániában 29.231 németet mutatott ki. A lengyelországi orosz érdektérben 1931-ben 82.694 a németek száma. A birodalomba költözött a déltiroli németek egyrésze is. Az új települők számáról azonban nincs pontos adatunk.⁸⁾

⁷⁾ Magyar Stat. Szemle 1939. évf. 1088—1108 o. (1931. évi lengyel hivatalos adatok alapján a polgári lakosságra vonatkozólag megközelítő pontossággal kerületenkint kiszámítva.)

⁸⁾ Áttelepítik a Szovjet-Unió által Romániából megszerzett területeken élő németeket is. Számuk 1930-ban 142.519.

A Versaillesben Belgiumnak jutott Eupen és Malmédy kerületek a nyugati háború folyamán visszacsatoltattak Németországhoz. E terület anyanyelvi megoszlása a következő (1910. évi német adatok): 60.003 létekből német 49.491 (82.5%), német és más anyanyelvű 67 (0.1%) lengyel 159 (0.3%), kasub, mazur, litván 4 (0.0%), francia 234 (0.4%), egyéb 10.045 (16.7%), melynek legnagyobb-része vallon. Belga adatok (1920-ból, megközelítő pontossággal): a 60.213 főnyi népességből német 78.5%, vallon (francia) 17.3%, flamand 0.1%.

Az itt következő összesítés a nemzetiségi megoszlásról az adatok vegyes voltánál fogva csak igen nyers becslés jellegét viselheti magán. Eszerint a felsorolt részek alkotta területen az *összes népesség* (1933-as lélekszámban) körülbelül 104,910.000 lélek, melyből *német* 75.550.000 (72.0%), *lengyel* 18,290.000 (17.4%), *cseh* 7.540.000 (7.2%), *ukrán* (rutén) 310.000 (0.3%), *orosz* 22.000 (0.0%), *litván* 76.000 (0.1%), *vend* 57.000 (0.1%) *magyar* 50.000 (0.0%).

Szovjet-Unió.⁹⁾

A Szovjet-Unióra vonatkozó adatainkat az 1926-os népszámlálás közleményeiből vettük. A nemzetiségi megoszlásról kétféleképp is készítettek statisztikát. Egyrészt az Unió állampolgárainak a faji hovatartozóságát tüntették fel, másrészt a jelenlevő lakosság anyanyelvét kérdezték. Az anyanyelvi statisztika az oroszok javára 4.4%-os különbséget jelent (52.9%-kal szemben 57.3%-ot), míg a többiekénél inkább csökkentőleg hat ki a faji statisztikával szemben. A külföldiek száma 390.385-öt (0.3%) tett ki.

A lengyelországi érdektérről az 1931-es népszámlálás adatai állanak rendelkezésünkre. (A németek száma itt 82.694, nagyrésztük a birodalomba költözött.)

A karéliei területek megszerzése nem jelent változást a nemzetiségi viszonyokban, hiszen a lakosság legnagyobb része Finnországba költözött.

Módosulást von azonban maga után a Bómánia rovasára történi területvarapodás: Besszarábia (9 megyével), Észak-Bukovina (Cernauti, Storojinet és Badautimegye) és Dorohoi megye (Moldvából). E részekről az 1930-as román népszámlálás adatait vettük figyelembe.¹⁰⁾

³⁾ Az európai és ázsiai részt együtt tárgyaljuk.

⁴⁾ A balti államok csatlakozása szintén növelni fogja a Szovjet-Unió nemzetiségeinek számát.

Anyanyelv	Szovjet-Unió (1926)		Lengyelországi értéklér. 1931. ¹¹⁾		Romániai részek (1930) ²¹⁾	
		%		%		%
Orosz	84.195.653	57.3	99.798	0.9	380.030	10.2
Ukrán	27.570.081	18.7	4.140.788	36.3	599.912	16.2
Fehérorosz	3.465.651	2.4	971.280	8.5		
Lengyel	362.904	0.2	4.381.057	38.4	27.622	0.7
Német	1.193.219	0.8	82.691 ¹²⁾	0.7	142.519 ¹⁴⁾	3.8
Román	267.664 ¹⁶⁾	0.2			1.992.633	53.7
Bulgár	106.072	0.1			164.665	4.5
Litván	21.816	0.0				
Lett ¹⁶⁾	124.063	0.1				
Észt	139.846	0.1				
Finn ¹⁷⁾	394.710	0.3				
Magyar	6.282 ¹⁸⁾	0.0			11.787	0.3
Mordvin	1.267.159	0.9				
Tatár	3.569.811	2.4				
Gruz	1.909.164	1.3				
Örmény	1.475.250	1.0			510	0.0
Török	1.770.507	1.2			101.437 ¹⁹⁾	2.7
Kozák	3.965.764	2.7				
Ozbég	4.062.859	2.8				
Zsidó	1.884.245	1.3	967.888	8.5	278.332	7.5
Egyéb	9.275.080	6.2	768.910 ²⁰⁾	6.7	13.175	0.4
Összesen:	147.027.915	100.0	11.412.115	100.0	3.712.622	100.0

Nem homogén adataink összesítésével a következő

¹¹⁾ M. Stat. Szentle 1939. évf. 1088–1108 o. Az adatok csak a polgári lakosságra vonatkoznak megközelítő pontossággal kerületenkint kiszámítva.

¹²⁾ Részletezés:

Anyanyelv	Besszarábia		Észak-Bukovina		Dorohoi-megye (Moldovából)	
		%		%		%
Orosz	370.112	12.9	9.685	1.6	233	0.1
Ukrán	331.183	11.6	266.730	41.9	1.999	1.0
Román	1.598.573	55.8	199.586	31.3	194.474	92.0
Német	80.568	2.8	61.577	9.7	374	0.2
Lengyel	3.862	0.1	23.673	3.7	87	0.1
Bulgár	164.551	5.8	84	0.0	30	0.0
Magyar	747	0.0	10.965	1.7	75	0.0
Örmény	448	0.0	47	0.0	15	0.0
Török-tatár	101.356	3.6	65	0.0	16	0.0
Zsidó	201.278	7.0	63.217	9.9	13.837	6.5
Egyéb	11.724	0.4	1.237	0.2	214	0.1
Összesen:	2.864.402	100.0	636.866	100.0	211.354	100.0

Egyes moldvai megyék kisebb részei a Pruton túlra nyúltak át. E területek szintén a Szovjet-Uniónak jutottak. Besszarábiára vonatkozó adataink tehát csak megközelítő pontosságúak.

¹³⁾ Nagyrésztük a Németbirodalomba költözött.

¹⁴⁾ A Németbirodalomba való áttelepítésük előkészületben.

¹⁵⁾ Ebből 263.638 »moldován« (0.2%).

¹⁶⁾ Ebből 8.061 »lettgallenli«.

¹⁷⁾ Ebből 239.564 »karjalai« (0.2%), 1.674 lapp (0.0%).

¹⁸⁾ v. Nagy Iván dr. szerint 20.000.

¹⁹⁾ Tatárral együtt.

²⁰⁾ Ebből 707.088 »helybeli nyelvű« (6.2%).

becslést állíthatjuk fel a mai terület számban és jelentőségben fontosabb nemzetiségeinek megoszlásáról. (1926-os lélekszámértékben): A kb. 160,850.000 főnyi összes népességből orosz 84,630.000 (52.6%), ukrán 31,930.000 (19.9%), fehérorosz 4,470.000 (2.8%), lengyel 1,430.000 (2.8%), német 1,340.000 (0.8%), román 2,200.000 (1.4%), zsidó 3,010.000 (1.9%).

Finnország és a balti államok.

Anyanyelv (nemzetiség)	Finnország (1930)		Észtország (1934) ²¹⁾		Lettország (1935) ²¹⁾		Litvánia (1923) ²¹⁾ ²²⁾	
		%		%		%		%
Finn	3.022.257	89.1	1.088	0.1				
Észt			992.520	88.1	7.014	0.3		
Lett			5.435	0.5	1.472.612	75.5	14.883	0.7
Litván					22.913	1.2	1.701.863	83.9
Orosz	8.216	0.2	92.656	8.2	206.499	10.6	50.160	2.5
Fehérorosz					26.867	1.4	4.421	0.2
Német	3.719	0.1	16.346	1.5	62.144	3.2	29.231	1.4
Svéd	342.916	10.1	7.641	0.7				
Lengyel			1.608	0.1	48.949	2.5	65.599	3.2
Lapp	2.113	0.1						
Zsidó			4.434	0.4	93.479	4.8	153.743	7.6
Egyéb	1.527	0.1	4.685	0.4	10.025	0.5	1.592	0.1
Külföldi							7.179	0.4
Összesen:	3.380.748	100.0	1.126.413	100.0	1.950.502	100.0	2.028.971	100.0

Finnország elvesztette karéliei területeit, de ez a nemzetiségi viszonyokra nincs jelentős hatással, mert az elcsatolt részt leginkább finnek lakták, akik a területátcsatláskor az ország belsejébe költöztek.

A balti államok nemzetiségi képét némileg módosította a németek elvándorlása. Ez a hatás leginkább Lettországnál jelentkezik, itt a legmagasabb a németek arányszáma.

Litvánia több változáson ment át. A Memel-vidék Németországé lett, viszont a lengyel háború után birtokba vette Vilmát, egy széles határsávval együtt. Ez utóbbi rész anyanyelvi megoszlása 1931-ben a következő volt:

Anyanyelv		%
Litván	61.506	11.3
Orosz	19.838	3.6
Fehérorosz	15.348	2.8
Ukrán, rutén	653	0.1
Német	837	0.2
Lengyel	377.615	69.2
Zsidó	68.758	12.6
Egyéb	1.463	0.2
Összesen:	546.018	100.0

²¹⁾Nemzetiség.

²²⁾Memel-vidék nélkül.

A *mai Litvánia* nemzetiségi statisztikáját tehát következőképpen állíthatjuk össze (1923-as lélekszámviszonyok a mai területre értve, a németek leszámításával): 2,165.000 főnyi népességből *litván* 1,755.000 (71.2%), *orosz* 59.000 (2.4%), *fehérorosz* 21.000 (0.9%), *lengyel* 395.000 (16.0%), *zsidó* 210.000 (8.5%), *lett* 15.000 (0.6%).

*

Dániában nem vezetnek nemzetiségi statisztikát. (Az ország anyanyelvi szempontból megközelítőleg egységes, német kb. 1.2%.)

Norvégiában csak a lapp és kven anyanyelvüket mutatják ki. 1930-as adat szerint a lakosságból *lapp* 19.108 (0.6%), *kven* 7.804 (0.3%).

Svédország csak a finn és lapp anyanyelvűeket kérdezi. A svéd állampolgárok közül 33.929 *finn* (0.5%), ebből 6.481 *lapp* (0.1%) anyanyelvű volt (1930).

Hollandia anyanyelvileg egységes.

Belgium lakosságának anyanyelvi megoszlása: *vallon* (francia) 43.3%, *flamand* 51.1%, *német* 1.2%. Eupen és Malmédy kerületnek a Németbirodalomhoz történt visszacsatolásával a németek nagyrésze anyaországához került. (L. még föntebb.)

Luxemburg népességének anyanyelve a »luxemburgi német«, de majdnem mindenki beszél franciául is.

*

Nagy-Britannia és *Írország*. Walesben (Monmouthshire-vel) a *walesi* nyelvcsoporthoz tartozik a népesség 37.1%-a (ebből csak a walesi nyelvet beszélő nyelvet beszélő 6.3%). Skóciában *gélül* beszél 3.5% (ebből *gélül* és *angoléli* 3.3%, csak *gélül* 0.2%).

Írországban az *ir* nyelvet beszélő 13.3% (ebből *írül* és *angolul* 12.9%, csak *írül* 0.4%).

Franciaország. Csak Elzász-Lotharingiában (Haut-Rhin, Bas-Rhin és Moselle département-ok) kérdezik a használatos nyelvet. (Német 66.4%, német és francia 10.5%, francia 19.1 %.)²³⁾ Az egész országban becslés szerint *flamand* 200.000 (0.5%), *katalán* 185.000 (0.5%), *baszk* 100.000 (0.2%). A *breton* kisebbség számáról a becslések különbözők. (1—3 millió.)

Spanyolországban nincs hivatalos statisztika. *Katalán* kb. 4,750.000 (2.5%), a vitás eredetű *baszkok* száma 600.000-en felül van (kb. 2.5%).

²³⁾ Anyanyelvi statisztika az 1910. évi német adatok szerint: 1,874.014 lélekből német 1,634.260 (87.2%), német és egy más anyanyelvi 3.395 (0.2%), lengyel 1.919 (0.1%), francia 204.262 (10.9%), egyéb 30.178 (1.6 %).

Portugáliában szintén nem vezetnek nemzetiségi statisztikát.

Svájc lakosságának anyanyelvi megoszlása: német 70.2%, francia 20%, olasz 5.8%, raetoromán 1%.

Olaszországban nincs kimutatás a nemzetiségek megoszlásáról. Becslés szerint szerb és horvát 0.5%, szlovén 0.9%. A kb. 0.7%-nyi németek egyrésze a Németbirodalomba költözött.

Albánia sem vizsgálja a kisebbségek számát. Népességének kb. több, mint 75%-a albán, a többi szerb, török, görög és cincár (oláh).

Bulgária, Görögország és Törökország.

Anyanyelv	Bulgária %	Görögország %	Törökország ²⁴⁾ %
Bulgár	83.7	0.3	0.1
Görög	0.2	92.8	0.9
Török	11.1	3.1	86.3
Ormény		0.5	0.5
Egyéb	5.0	3.1 ²⁵⁾	12.2 ²⁶⁾
Összesen:	100.0	100.0	100.0

Szemlénk során végigfutottunk egész Európa tarka nemzetiségi képén. Ez a rövid áttekintés is bizonyítja, hogy a kisebbségi probléma megoldása fontos eleme Európa újjárendezésének.

Somogyi Gedeon.

²⁴⁾ Az ázsiai résszel együtt.

²⁵⁾ Ebből albán 2.2 %.

²⁶⁾ Ebből kurd 8.7%, arab 1%